

לימודי ארץ-ישראל וארכאולוגיה

ירושלים מאז הכיבוש הצלבני

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	(40×1)	—	40 נקודות
פרק שני	—	(20×1)	—	20 נקודות
פרק שלישי	—	(20×1)	—	20 נקודות
פרק רביעי	—	(5×4)	—	20 נקודות
סה"כ	—			100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראה מיוחדת: לפני שתענה, קרא בעיון את ההוראות בראש כל פרק.

הערות: בעמוד 7 בשאלון מפורטות התקופות העיקריות בתולדות ירושלים.

בעמוד 8 בשאלון מפורטים אתרי השטח הנוגעים לשאלון זה. האתרים מסודרים לפי תקופות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

- שים לב:** (1) בעמוד 7 מפורטות התקופות העיקריות בתולדות ירושלים.
 (2) בעמוד 8 מפורטת רשימת אתרי השטח הנוגעים לשאלון זה.
 (3) ענה על השאלות בכל פרק לפי ההוראות.
 בשאלות שבחרת ענה על כל סעיפי השאלה (מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

פרק ראשון (40 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-2.

1. התיישבות בירושלים

- א.** לפניך חמישה ציטוטים V-I. בכל ציטוט נזכר אתר שקשור להתיישבות היהודית בירושלים במאה ה' 19 ובמאה ה' 20.
 עיין בנספח א' שבו מפה שמסומנים בה חמישה אתרים בספרות 1-5.
 בחר בארבעה מן הציטוטים, ולכל אחד מהם כתוב את **שם** האתר הנזכר בו, ואת הספרה המייצגת אותו במפה.
- I השר משה מונטיפיורי יסד מכספו ריחיים הסובבים ברוח בעיר ירושלים, לטובת עניי אחיו העברים. ("המגיד", 1859)
- II שוש תשיש ותגל נפשי[...] נכונים להפתח שערי הבית כנסת הגדולה המעטירה אשר בחצר רבינו יהודה החסיד. ("המגיד", 1864)
- III בני עגלונים נקמטו פנים. גמל וחמר יבכו מר [...] גלגלים ואופנים על מטילים ואדנים, מתגלגלים ורצים, ממהרים אצים [...] תקיעה גדולה! - הקיטור הגיע עד שערי ירושלים! ("האור", 1892)
- IV מה נפלא הוא למצוא בירכתי אסיה אוניברסיטה המצטיינת ברמה הגבוהה ביותר של מדע ולמדנות הנוהגת בארצות המערב. (דוח ועדת פיל, 1936)
- V ראשוני בונה תיאריו לעצמם את הרובע הזה כשכונה של חווילות, שתהיה עטופה ירק וגינות. (גרשון סווט, "הארץ", 1947)
- (12 נקודות)

- ב.** בחר בשניים מן האתרים 1, 2, 3, 5 שבנספח. הסבר מה אפשר ללמוד מכל אחד מהאתרים על ההתפתחות של היישוב היהודי בירושלים. (8 נקודות)
- ג.** בלי התערבות המעצמות במהלך המאה ה' 19, לא הייתה הקהילה היהודית בירושלים יכולה להתפתח. הבא שלושה נימוקים לביסוס טענה זו. (12 נקודות)
- ד.** תאר את השינויים שחלו במרחב העירוני של ירושלים לאחר 1967, והסבר מדוע הוחלט לבנות שכונות דווקא באזורים שהן נבנו בהם. (8 נקודות)

2. תקופת המנדט הבריטי

- א.** הסבר מה היה השוני המהותי בתכנון הבנייה בירושלים בין תקופת המנדט הבריטי לבין התקופה שקדמה לו. (10 נקודות)
- ב.** תאר שלושה מאפיינים של סגנון הבנייה הבין-לאומי, והבא דוגמה של מבנה אחד בירושלים שנבנה בסגנון זה. (10 נקודות)
- ג.** לפניך קטע מדבריו של מנחם אוסישקין, ממנהיגי התנועה הציונית, בקונגרס הציוני ה' 20 שהתכנס בשנת 1937, בדיון על מעמדה של ירושלים.
- אין אנו יכולים לוותר על תקוותינו, על ההבטחה המשיחית [...] עלינו להורות שירושלים איננה [רק] רחביה ובית הכרם, כי ציון היא מרכז חיינו. כי עיר דוד, היא שנתקדשה לנו!
- אוישקין ודוד בן גוריון דגלו בעמדות שונות בשאלת היחס לירושלים, בהקשר של מסקנות ועדת פיל. הסבר את שתי העמדות, והבא נימוק אחד של כל אחד מן הצדדים. (10 נקודות)
- ד.** פיצוץ של מטען חבלה במלון "המלך דוד" בירושלים ביולי 1946 גרם להרס המבנה ולהרג של אנשים רבים. הסבר את המניעים ואת הרקע לפיצוץ המלון, והצג את ההשלכות העיקריות שהיו לפעולה זו. (10 נקודות)

פרק שני (20 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 3-4.

3. התקופה העות'מאנית, המאות ה' 16 עד ה' 18

- א.** מי היה סולימן "המפואר"? תאר אחד ממפעלי הבנייה שלו בירושלים. (10 נקודות)
- ב.** מתי עלו ר' יהודה החסיד ותלמידיו לירושלים? הסבר את הרקע לעלייה זו, ואת השפעותיה על הקהילה היהודית בירושלים. (10 נקודות)

4. מלחמת העצמאות ומלחמת ששת הימים

- א.** הסבר מה היו מטרותיו של מבצע "נחשון", וקבע אם מטרות אלה הושגו. נמק את קביעתך. (8 נקודות)
- ב.** מה הייתה המובלעת בהר הצופים? הסבר את הקשר בין הקרב בגבעת התחמושת במלחמת ששת הימים לבין המובלעת בהר הצופים. (12 נקודות)

/המשך בעמוד 5/

פרק שלישי (20 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 5-7.

5. נספח ב'

- א. זהה את האתר הנראה בנספח ב', וציין מי בנה אותו, וכתוב למה שימש המבנה במאה ה־19, ולמה הוא משמש היום. (8 נקודות)
- ב. האתר והאזור שסביבו נכבשו במהלך אחד המבצעים במלחמת העצמאות. ציין את שם המבצע, והסבר מה הייתה מטרת המבצע ומה היה הקשר שלו לאתר זה. (12 נקודות)

6. נספח ג'

- א. זהה את האתר הנראה בתמונות שבנספח ג'. ציין את מיקומו של האתר, והסבר מדוע נבנו בו המבנים שעמדו בו בעבר. (10 נקודות)
- ב. תמונה 2 היא תצלום של אירוע היסטורי שהתרחש באתר זה. ציין מהו האירוע, והסבר את הרקע להתרחשותו. (10 נקודות)

7. נספח ד'

- א. זהה את האתר הנראה בנספח ד', וציין את מיקומו. (8 נקודות)
- ב. אתר זה נפגע בפיצוץ עז. ציין מי פוצץ אותו ומתי אירע הפיצוץ, והסבר מדוע בחרו לפוצץ אותו. (12 נקודות)

פרק רביעי — מושגים (20 נקודות)

הסבר ארבעה מן המושגים 8-15 (לכל מושג — 5 נקודות).

שים לב: בהסבר המושג התמקד:

— בהגדרה

— במידע החשוב ביותר

— בהרחבה או בהדגמה

8. מסעי הצלב 12. בית ספר כ"ח

9. מדרסה 13. ועדת פיל

10. שער יפו 14. שיירת הדסה

11. בתי הכנסת הספרדיים 15. מבצע יבוסי

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

התקופות העיקריות בתולדות ירושלים

(מן המאוחרת ביותר לקדומה ביותר)

השנים	התקופה
מאז 1967	ירושלים המאוחדת
1967-1948	ירושלים החצויה
1948-1917	תקופת המנדט
1917-1801	המאה ה-19 (שלהי התקופה העות'מאנית)
1800-1517	התקופה העות'מאנית
1517-1260	התקופה האיובית והממלוכית
1260-1099	התקופה הצלבנית
1099-638	התקופה הערבית (התקופה המוסלמית הקדומה)
638-324	התקופה הביזנטית (תקופת התלמוד)
324-70	התקופה הרומית המאוחרת (תקופת המשנה)
63 לפנה"ס - 70 לספירה	שלהי ימי בית שני ותקופת בית הורדוס (התקופה הרומית המוקדמת)
63-332 לפנה"ס	התקופה ההלניסטית (תקופת בית שני / התקופה החשמונאית)
332-538 לפנה"ס	שיבת ציון (תקופת בית שני / התקופה הפרסית)
538-586 לפנה"ס	התקופה הפרסית
586-928 לפנה"ס	ממלכת יהודה (תקופת בית ראשון / תקופת הברזל)
928-1000 לפנה"ס	הממלכה המאוחדת (התקופה הישראלית / תקופת הברזל)
1000-1200 לפנה"ס	תקופת השבטים ומלכות שאול
עד 1200 לפנה"ס	תקופת הברונזה / התקופה הכנענית

רשימת אתרי השטח, לפי תקופות

המאה ה-19

- בית החולים סן לואי (תצפית מבחוץ)
- מגרש הרוסים: הכנסייה, בית החולים, הקונסוליה, המשלחת הדתית (תצפית מבחוץ)
- כנסיית סנט פול (תצפית מבחוץ)
- הרובע היהודי: בית הכנסת "החורבה", בתי מחסה
- משכנות שאננים
- ימין משה
- בית החולים ביקור חולים (ברובע היהודי)

תקופת המנדט

- טלביה: וילה קונסטנטין סלמה, בית ג'לאד.
- רחביה: המוסדות הלאומיים, בית דב יוסף, בית בונם.

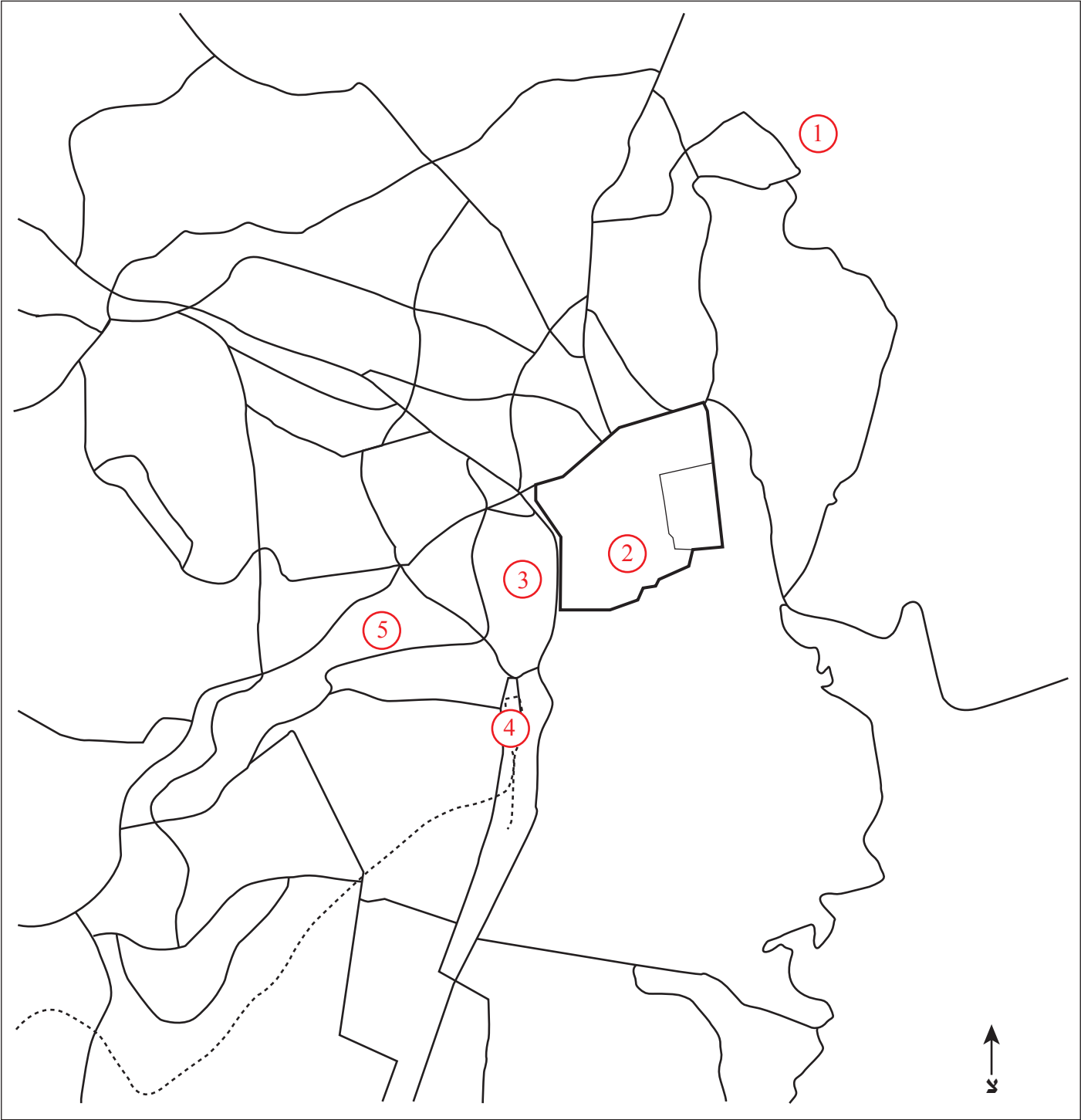
מלחמת העצמאות

- הרובע היהודי בתש"ח: שער ציון, עמדת הצלב, עמדת לובינסקי, בתי מחסה, הגלעד.

מלחמת ששת הימים

- גבעת התחמושת

נספח א' (לשאלה 1)
קטע ממפה סכמטית של ירושלים

נספח ג' (לשאלה 6)

תמונה 1

תמונה 2

הצלם: ג'ון פיליפס
מתוך: Life Magazine

